

Angelika Lenart¹

DZIAŁANIE PEDAGOGICZNE W UJĘCIU DIETRICHA BENNERA W PRACY SOCJALNEJ Z INDYWIDUALNYM PRZYPADKIEM

1. Wstęp 2. Działanie pedagogiczne w ujęciu Dietricha Bennera. 3. Metoda pracy socjalno-wychowawczej z indywidualnym przypadkiem. 4. Myśl pedagogicznej *praxis* w pracy z indywidualnym przypadkiem. 5. Zakończenie

Abstrakt

Przybliżenie teorii działania pedagogicznej *praxis* Dietricha Bennera, stanowi inspirację do wskazania współzależności pomiędzy pracą z indywidualnym przypadkiem a pedagogiką. Uwidacznia ona wyzwania w pracy z jednostką, przez pryzmat pedagogicznej *praxis*, integracji oraz kreowania nowego spojrzenia na pracę z osobami niedostosowanymi społecznie bądź narażonymi na wykluczenie społeczne. Ukazuje wykorzystanie teorii w praktyce działań pomocowych.

Słowa kluczowe: działanie pedagogiczne, pedagogiczna *praxis*, indywidualny przypadek, Dietrich Benner

¹ Mgr pedagogiki — doktorantka w Katedrze Pedagogiki Ogólnej na Wydziale Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu im. Jana Pawła II w Lublinie; e-mail: angelikalenart@vp.pl; ORCID: 0000-0002-4106-1518.

1. Wstęp

Metoda pracy socjalno-wychowawczej z indywidualnym przypadkiem wskazuje na wielowymiarowość procesu pomocy i wspierania rozwoju jednostki. Pedagogiczne inspiracje ukazują ważność łączenia działań pomocowych i terapeutycznych z działaniami edukacyjnymi. Ważnym aspektem pracy z osobą narażoną na społeczne wykluczenie i dotkniętą problemem jest wieloaspektowa diagnoza, która pomoże w interwencji, opiece, terapii. Przestrzeganie procedur, kolejnych etapów i zasad profesjonalnego działania, stanowi podstawę efektywnej pomocy jednostce oraz jej aktywizacji i integracji społecznej. Pedagogika w pracy socjalnej kreuje normy i wzorce oddziaływań wspierających i wychowawczo-socjalnych. Perspektywa pedagogiczna oznacza bardziej personalny kontakt, kształtowanie relacji międzyludzkich oraz towarzyszenie w rozwoju społecznym jednostki wykluczonej bądź narażonej na wykluczenie oraz kreuje zmiany społeczne i postawy wobec aktywnego udziału w życiu.

Wieloaspektowość pracy socjalnej we współcześnie kreowanej przestrzeni edukacyjnej, prowadzi do prorozwojowych działań pomocowych, aktywizujących i wspierających. Stanowi ważną dziedzinę teoretyczno-praktyczną, określającą wzorce i normy działań społeczno-pedagogicznych na polu pracy socjalnej. Działalność pedagogicznej *praxis*² ma odniesienie w rozwijających się koncepcjach i wdrażanych działaniach na pograniczu pedagogiki i pracy socjalnej.

Dietrich Benner³ rozważając działanie pedagogicznej *praxis* odwołuje się do zróżnicowanych obszarów jej działalności i wskazuje na odrębność i nie-

² *Praxis* w języku polskim bywa często niewłaściwie rozumiana jako praktyka lub doświadczenie. Grecki termin *praxis* wskazuje jednak na inny jego sens. Uwidacznia się on dzięki analizie semantycznej źródłostwo. Spośród wielu znaczeń *praxis* do najważniejszych należą: 1) czynność, transakcja, sprawa, interes; 2) działanie, czyn; 3) czynność sprawność; 4) uzdolnienie praktyczne. (*Słownik grecko-polski*, red. Z. Abramowiczówna, t. 3, Warszawa 1962, s. 613). Elementem wspólnym tych określeń jest odniesienie do czynu, czy działania człowieka jako specyficznej aktywności osobotwórczej (K. Wojtyła, *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*, Lublin 2000, s. 73–149).

³ Dietrich Benner — ur. 1941., studiował filozofię, pedagogikę, germanistykę i historię w Bonn i Wiedniu. W 1965 r. uzyskał tytuł doktora nauk o wychowaniu na podstawie rozprawy pt. *Theorie und Praxis. Systemtheoretische Betrachtungen zu Hegel und Marx* (Verlag R. Oldenbourg, Wien und München 1996). Habilitował się u Josefa Berbolava w 1970 r., po czym pracował jako profesor

ustannie zmieniające się jej znaczenie w obecnych czasach. Zwraca uwagę na zasady logicznego myślenia i działania pedagogicznego w systematycznie wytyczanych zakresach pedagogicznej *praxis*.

2. Działanie pedagogiczne w ujęciu Dietricha Bennera

Interesującą i służącą pogłębieniu rozumienia działalności zawodowej, jaką jest praca socjalna, może być koncepcja „działania pedagogicznego” w pedagogice ogólnej Dietricha Bennera. Zauważa on różnicę między działalnością zawodową, a *praxis*, aby następnie w swojej koncepcji pedagogiki ogólnej wprowadzić kategorię *praxis* pedagogicznej. Analizy te D. Benner realizuje w ramach swojej koncepcji pedagogiki ogólnej i nawiązuje w nich do rozróżnień między nauką, zawodem i codziennością. Rozróżnienia te wydają się być istotne także w analizach pracy socjalnej jako pewnej zawodowej *praxis*, ale też jako działania pedagogicznego.

Nie ma jednoznacznej definicji pedagogiki ogólnej. Jak pisał Dietrich Benner „pedagogika ogólna dziś, chyba jeszcze mniej niż w poprzednich okresach, nie jest w stanie zapewnić przeglądu doświadczeń zdobytych w pedagogicznej *praxis*, teorii, które na nią oddziałują, ani wieloaspektowych prac badawczych z zakresu nauki o wychowaniu i ich rezultatów”⁴.

Według Dietricha Bennera, pojęcia nauki nie da się wypracować ani przez kompromis, ani na podstawie powszechnie obowiązującej konwencji. Rozumienie nauki jest dla niego zawsze w pewnym sensie sprawą wiary. Chodzi w niej o przyjęcie w myśleniu pewnych granic. Nauka to całość ukierunkowana na dwa aspekty: praktyczny i teoretyczny. Aspekt praktyczny wywodzi się ze źródłowego pochodzenia poznanego doświadczenia, natomiast

pedagogiki na uniwersytetach w Bonn, Moguncji, Klagenfurcie i Zurichu. Od 1991 r. jest związany z Uniwersytetem im. W. von Humboldta w Berlinie, gdzie dwukrotnie pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego. W latach 1990–1994 był przewodniczącym Niemieckiego Towarzystwa Nauki o Wychowaniu (*Deutsche Gesellschaft für Erziehungswissenschaft*). Do najważniejszych jego publikacji należą: *Hauptströmungen der Erziehungswissenschaft* (1973), *Die Pädagogik Herbarts* (1986), *Allgemeine Pädagogik* (1987), *Historisches Wörterbuch der Pädagogik* (2004).

⁴ D. Benner, *Pedagogika ogólna. Wprowadzenie do myślenia i działania pedagogicznego w ujęciu systematycznym i historyczno-problemowym*, tłum. D. Stępowski, Warszawa 2015, s. 11.

aspekt teoretyczny to określenie samego aktu poznawczego, który w danym doświadczeniu stanowi już teorię⁵.

Jednym z podstawowych w koncepcji pedagogiki ogólnej Bennera jest działanie pedagogiczne, które zawiera wiele cech właściwych dla działania pomocowego. Działanie pedagogiczne jest realizacją pedagogicznej *praxis*, która tkwi w egzystencjalnej konieczności stawania się człowiekiem, jak również na płaszczyźnie współzycia społecznego. W stwierdzeniu Bennera, działaniem pedagogicznym jest odnalezienie drogi przez dorastającego do własnego samookreślenia, poprzez interakcje pedagogiczne z dorosłymi. Zwraca on uwagę na dwie cechy działania pedagogicznego: paradoksalności, czyli doprowadzenie młodego człowieka do samookreślenia poprzez dochodzące z zewnątrz czynności pedagogiczne oraz jego czasową skończoność, gdzie skończoność rozumiana jest jako samodzielność wychowanka w myśleniu i działaniu⁶.

Dietrich Benner wyodrębnia dwa modele działania pedagogicznego. Pierwszy z nich to model przystosowawczy, odnoszący się do działań pedagogicznych w czasach poprzedzających nowożytność, gdzie proces uczenia się przebiegał spontanicznie w oparciu o doświadczenia życia codziennego, które w sposób naturalny przejmowało dorastające pokolenie od dorosłych i przodków. Pedagogiczna *praxis* tego modelu nie była żadną wyodrębnioną formą ludzkiej koegzystencji. Czasy nowożytne przyniosły głębokie zmiany, w wyniku których pedagogiczna *praxis* wyodrębniła się jako szczególna forma ludzkiej koegzystencji. Dotychczasowy model działania pedagogicznego uległ dezaktualizacji i przekształcił się w nowy, składający się z trzech etapów wychowania:

1. czynności dyscyplinujące,
2. wychowanie przez nauczanie,
3. towarzyszenie w przejściu do życia społecznego⁷.

Zdaniem Bennera, trój etapowy model działania pedagogicznego, jest „rewolucją myślenia i działania pedagogicznego”, która dokonała się w nowożytnej pedagogice i stanowi specyfikę wychowania we współczesnym społeczeństwie⁸.

⁵ Tamże, s. 19–32.

⁶ Tamże, s. 91–106.

⁷ Tamże, s. 326–328.

⁸ Tamże, s. 329–330.

3. Metoda pracy socjalno-wychowawczej z indywidualnym przypadkiem

Metoda pracy z przypadkiem prawie od stu lat jest w cięż otwartym sposobem na profesjonalne niesienie pomocy. Stosuje się ją w pracy socjalnej, socjalno-wychowawczej, a także w opiekuńczo-wychowawczej. Praca z przypadkiem, tak w przeszłości, jak i obecnie, jest powszechnie stosowana przez pracowników służb społecznych w szerokim kontekście instytucjonalnym.

Metody pracy z indywidualnym przypadkiem są podstawowym sposobem profesjonalnej pomocy. Prekursorką pracy z przypadkiem jest Mary Richmond, która twierdzi, że „na pracę z przypadkiem składają się procesy, które przez świadome dokonanie indywidualnych aktów dostosowania się jednostek do otoczenia — rozwijają osobowość”⁹. Natomiast S. Bowers pisze, iż „praca z przypadkiem jest sztuką, w której znajomość nauki o stosunkach między ludźmi oraz umiejętność utrzymywania takich stosunków wykorzystywana jest do mobilizacji zdolności klienta i zasobów społeczności dla lepszego dostosowania jednostki do całości lub dowolnej części środowiska”¹⁰.

Helena Radlińska, polska przedstawicielka pedagogiki społecznej, rozważając metodę przypadku w opisywanej przez siebie koncepcji pracy społecznej, widzi opiekuna jako wrażliwego, wszechstronnego, zaangażowanego w rozwiązywanie problemów swego podopiecznego, a pracę z przypadkiem rozumie jako budzenie, uaktywnianie, mobilizowanie i ukierunkowywanie jednostki w systemie działań naprawczych¹¹.

Aleksander Kamiński zwraca uwagę, że pracownik socjalny, którego sam nazywa pedagogiem społecznym, winien posiadać wiedzę z zakresu nauk o człowieku i środowisku, umiejętność obcowania z ludźmi, a przede wszystkim wiedzę życiową zwaną dojrzałością psychospołeczną. Zgadza się on również i uznaje trafność definicji S. Bowersa uważając, że praca z przypadkiem jest sztuką opierającą się na nauce, zdolnościach twórczego interpretowania i komponowania wiedzy w odniesieniu do danej jednostki,

⁹ E. Kantowicz, *Metoda indywidualnego przypadku jako podstawa pracy socjalno-wychowawczej*, [w:] *Metodyka pracy socjalno-wychowawczej — wybrane zagadnienia*, red. E. Kantowicz, Olsztyn 2013, s. 9.

¹⁰ Tamże, s.10.

¹¹ H. Radlińska, *Pedagogika społeczna*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961.

umiejętnościach obcowania z ludźmi, uwarunkowaniach środowiskowych, które przyczyniałyby się do mobilizowania sił jednostki oraz uruchamiałyby aktywność społeczną odpowiednich instytucji ratownictwa, opieki i wspierania rozwoju. Wszystkie działania w prowadzeniu przypadku powinny polegać na stymulowaniu wzajemnego przystosowania się jednostki i środowiska¹².

Założenia metodycznego działania pracy socjalnej z przypadkiem określają procedury postępowania, zwane etapami: diagnoza przypadku, opracowanie planu pracy z przypadkiem i prowadzenie, dalsza praca z przypadkiem. Prekursorka w dziedzinie stosowania tej metody M. Richmond wskazuje podstawowe czynniki tj.:

- ocena cech osobowości jednostki, rozpoznanie środowiska, jego zasobów i zagrożeń;
- bezpośrednie oddziaływanie osoby na osobę;
- oddziaływanie pośrednie przez otoczenie społeczne¹³.

Współczesna metodyka pracy socjalnej z przypadkiem skupia się na studium przypadku, czyli rozpoznaniu funkcjonowania jednostki w środowisku, jego zewnętrznych i wewnętrznych problemów, co prowadzi do całościowej diagnozy społecznej i stanowi podstawę opracowania planu pracy. Kolejny etap stanowi praca z przypadkiem, która opiera się na sformowaniu wspólnie z podopiecznym planu, rozumianego jako niesienie pomocy, obejmującego działania o charakterze kompensacyjnym, terapeutycznym i ratowniczym.

Ważnym aspektem pracy z indywidualnym przypadkiem jest jej wymiar aksjologiczny i konsekwentnie z tym związana etyka działania. Profesjonalne działania towarzyszące procesowi pomocy, bez względu na rodzaj zaistniałego problemu, już od pierwszego kontaktu z klientem winny opierać się na określonych regułach postępowania. Głównymi zasadami w pracy z podopiecznym, są:

- zasada akceptacji, w której respektujemy podopiecznego z jego wszystkimi problemami i wadami, okazując mu szacunek i wsparcie;
- zasada komunikacji, opiera się na właściwej interpretacji komunikacji werbalnej i niewerbalnej przez obie strony;

¹² A. Kamiński, *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1974, s. 260–261.

¹³ G. Firlit, *Metoda indywidualnego przypadku*, [w:] *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku*, red. A. Radziejewicz–Winnicki, Katowice 1996, s. 216.

- zasada indywidualizacji, polega na relacji pracownika socjalnego z klientem, który powinien zostać potraktowany w sposób wyjątkowy. Wcześniejsze doświadczenie i wiedza pracownika powinna zostać wykorzystywana w specyficie problemu beneficjenta;
- zasada uczestnictwa, to aktywne i świadome udział klienta w procesie działań naprawczo–korygujących;
- zasada zaufania i poszanowania prywatności, w której najważniejsze jest zaakceptowanie pracownika socjalnego przez klienta, obdarzenie go zaufaniem, iż informacje zostaną wykorzystane tylko i wyłącznie w procesie rozwiązywania jego problemów i udzieleniu mu pomocy;
- zasada samoświadomości, pracownik socjalny powinien zachowywać się profesjonalnie w stosunkach z podopiecznym, nie kierować się w nich osobistymi preferencjami i uprzedzeniami, lecz motywacją zawodową i niesieniem pomocy klientowi¹⁴.

Pracownicy socjalni w praktyce zawodowej korzystają z różnych modeli pracy z przypadkiem, które dostosowują do indywidualnych potrzeb danego klienta. Na przestrzeni lat wypracowano następujące modele:

- **model psychospołeczny**, został opracowany i zastosowany jako pierwszy w praktyce pracy socjalnej. Twórczynią tego modelu była Mary Richmond na początku lat 20. XX w. W modelu tym, zauważamy związki przyczynowo–skutkowe zachodzące między jednostką a jej otoczeniem. Z jednej strony, uwzględnia on strukturę psychiczną jednostki, a z drugiej, kontekst społeczny, w którym człowiek żyje, rozszerzony poza strukturę rodziny. Terapia i psychoterapia społeczna mają na celu zmobilizowanie jednostki i otoczenia społecznego do lepszego rozwoju osobowości.
- **model funkcjonalny**, powstał w latach 30. XX w., a jego współtwórcami były Jessie Taft i Virginia Robinson. W tym modelu kładziono nacisk na relacje między jednostką a otoczeniem oraz dynamiczne wykorzystanie czasu pracy z przypadkiem. Główne założenia w tym modelu opierają się na zrozumieniu natury ludzkiej, ujmowaniu metody indywidualnego przypadku nie jako formy psychospołecznej terapii, ale jako metody administrowania usługami społecznymi.

¹⁴ E. Kantowicz, *Elementy teorii i praktyki pracy socjalnej*, Olsztyn 2001, s. 99–100.

Potraktowanie indywidualnego przypadku (*casework*) jako procesu, w którym zasoby i świadczenia społeczne są udostępniane jednostce.

- **model zorientowany na rozwiązywanie problemów**, rozwinięty w latach 50. XX w. przez Helen Perlman. W tej metodzie praca z przypadkiem opiera się na osobie mającej problem. Skierowana jest na poszukiwanie rozwiązań, podejmowanie decyzji i ukierunkowań w celu poszukiwania rozwiązań danego problemu.
- **model modyfikacji zachowań**, w latach 60. XX w. Edwin Thomas oparając się na psychologii behawioralnej i wynikach badań m.in. Skinnera, Eysencka, Gantta, przyjął, że:
 - 1) zachowania jednostki przypadają głównie na dziedzinę reakcji lub działań operacyjnych;
 - 2) zachowania zostały wyuczone w procesie wytwarzania odruchów, czyli;
 - 3) podlegają one tym samym prawom uczenia się co tzw. zachowania normalne;
 - 4) zachowania jednostki podatne są na modyfikację poprzez staranne zastosowanie tego, co wiadomo o uczeniu się i modyfikacji¹⁵.

E. Kantowicz przyjmuje, że „praca z przypadkiem jest sposobem pomocy, realizowanym przez pracownika socjalnego, w którym, poprzez analizę sytuacji jednostki borykającej się z jakimś problemem w kontekście środowiska, dochodzi do opracowania diagnozy przypadku oraz planu podjęcia działań profilaktycznych, kompensacyjnych lub terapeutycznych, angażując jednostkę w cały proces pomocy dla jej dobra oraz dobra społecznego”¹⁶.

4. Myśl pedagogicznej *praxis* w pracy z indywidualnym przypadkiem

Według Dietricha Bennera, termin *praxis* odnosi się wyłącznie do czynności człowieka. Wyraża on właściwy tylko istocie ludzkiej sposób egzystencji indywidualnej i społecznej, gdzie byt i działanie są ze sobą ściśle powiąza-

¹⁵ Taże, *Metoda indywidualnego przypadku*, dz. cyt., s. 15–18.

¹⁶ Taże, *Elementy teorii i praktyki*, dz. cyt., s. 91.

ne. Uwidacznia się tu podwójne znaczenie *praxis*: „po pierwsze, oznacza możliwość stworzenia czegoś dzięki podejmowaniu aktywności i działania, czyli w sposób intencjonalny; po drugie jednak, oznacza również konieczność, na którą odpowiada praktyka, próbując odwrócić zły los lub przezwyciężyć kryzys doświadczony przez człowieka”. Niemiecki pedagog stwierdza, iż człowiek jako jedyna z istot jest „nie-dokonany”, a przez to postawiony przed koniecznością podjęcia działania w celu dookreślenia siebie¹⁷.

Benner koncentruje swą uwagę na trzech formach pedagogicznej *praxis*. Pierwsza forma dyscyplinująca określa swój cel przez respektowanie granic dozwolonego pedagogicznie przymusu. Druga wskazuje, że przez nauczanie wychowujące pomagają uczącemu się w samodzielnym myśleniu i działaniu. Trzecia forma doradzająca wpływa na działalność, która odbywa się, bez pedagogicznego wsparcia, a działania są prowadzone według własnego przekonania. Tak postrzegany cel pedagogicznej *praxis* przyjmują formę działania indywidualnego i społecznego. Te trzy obszary działania pedagogicznego wpisują się w strukturę społeczną, która stała się formą uczenia skoncentrowaną na doświadczeniach codziennych i interakcji międzypodmiotowych w wyznaczonych do tego instytucjach.

Niemiecki pedagog sprowadza *praxis* do działań motywujących człowieka, ukierunkowanych na doskonalenie siebie, którą definiuje następująco: „[...] pewną czynność określa się mianem *praxis* wówczas, gdy, po pierwsze, jej źródłem jest niedoskonałość lub istniejący w człowieku brak (wprawdzie czynność ta zaradza owemu brakowi, jednak nie niweluje samej niedoskonałości ani nie przekształca jej w żadną finalną doskonałość) i po drugie, owa czynność nadaje działającemu powołanie, które nie bierze się w prostej linii z jego niedoskonałości, lecz powstaje przede wszystkim dzięki własnemu działaniu”¹⁸. Wymienione cechy ludzkiej *praxis* odnoszą się do podstawowych potrzeb ludzkiej koegzystencji: pracy, działania moralnego, politycznego, sztuki oraz czynności religijnych i pedagogicznych.

Metoda pracy z indywidualnym przypadkiem i pedagogiczna *praxis* nie są wewnętrznie jednolite, a ich proces intelektualnego i profesjonalnego rozwoju, nie jest wolny od różnic i interpretacji działania. Zróżnicowana

¹⁷ D. Bernner, *Pedagogika ogólna*, dz. cyt., s. 35.

¹⁸ Tamże, s. 38–39.

problemowość i metodyczny obszar działań wyżej wymienionych zagadnień, stanowią podstawę naukowych uogólnień i rozwijających się koncepcji. Uwarunkowania pracy socjalnej i pedagogicznej *praxis* tworzą zróżnicowany zbiór społecznej struktury, organizacji życia, narzucając odrębne możliwości praktycznego działania. Czerpanie wiedzy z pedagogicznej *praxis*, wzmocnione własnym doświadczeniem, może stać się podstawą modyfikacji pracy socjalnej z indywidualnym przypadkiem, kształtując jej własny, indywidualny i interdyscyplinarny charakter.

Aspekt pedagogiczny w pracy z indywidualnym przypadkiem wynika z charakteru intencjonalnych działań stymulujących i umożliwiających rozwój jednostki, a pedagogiczne działania socjalne pozwalają na odkrywanie i wydobywanie w nich potencjalnych możliwości kreatywnych.

W pracy socjalnej najważniejszą i najwyższą wartością jest człowiek, mający prawo do życia i rozwoju, samostanowienia oraz uczestniczenia w życiu społecznym. Osoba niosąca pomoc, bądź pracująca w służbie innym, powinna charakteryzować się zainteresowaniem drugim człowiekiem, kompetencjami zawodowymi i doświadczeniem życiowym. Nie powinna działać według wyuczonych schematów, lecz swoje działania dopasowywać do potrzeb i problemów indywidualnej osoby. Winna okazywać zrozumienie i życzliwość, nie krytykować i nie dyskryminować. Pracownicy służb społecznych powinni kierować się bezstronnością, z odpowiedzialnością pracując w poszanowaniu godności i praw drugiego człowieka.

5. Zakończenie

Współczesna praca socjalna wiąże się z profesjonalizacją, kształceniem interdyscyplinarnym i wielowątkowością. Źródła takich postaw można odnaleźć na gruncie pedagogiki ogólnej Dietricha Bennera, a w szczególności w działaniu pedagogicznej *praxis*. Pomimo różnego rozumienia i stosowania teorii pedagogicznych, stanowią one ważny element działalności prorozwojowej i wychowawczej w obszarze pracy socjalnej. Myśl pedagogiczna nie jest jednolita, czerpie z tradycji i współczesności myślenia i działania pedagogicznego. Próby rozstrzygnięcia różnych problemów, tak pedagogicznych, jak i socjalnych, nie są jednoznaczne, mają wiele rozwiązań i mogą być interpretowane w wie-

loraki sposób. Wszystkie te działania mają na celu pomoc drugiemu człowiekowi, wezwanie do własnej aktywności i współdziałanie społeczne. Normatywne aspekty pracy socjalnej są bliskie koncepcji działania pedagogicznego.

Złożoność i zasadność profesjonalnych działań w pracy z indywidualnym przypadkiem oraz system pomocy i wielorakość problemów w kontekście zmieniających się czasów, wymaga permanentnych modyfikacji oraz ewaluacji. Nowatorskie podejście działania pedagogicznego przedstawionego przez Dietricha Bennera daje i poszerza możliwości profesjonalnej pomocy i ulepsza metodę pracy z indywidualnym przypadkiem. Pedagogika ogólna, opisywana przez niemieckiego pedagoga, dostarcza nam wiedzy i zasad wielorakiego zastosowania, którymi powinni kierować się profesjonalści zajmujący się pracą z podopiecznym. Eksploracja nowych metod we współczesnej praktyce stosowanej w pracy z tak wymagającym klientem winna otwierać się na naukowe podejście. Oparte na tej wiedzy działania pedagogiczne wskazują na wagę łączenia działań pomocowych, terapeutycznych z działaniami edukacyjnymi.

We współczesnym działaniu społecznym odnajdujemy inspiracje pedagogiczne, które stają się wytyczną procesu wsparcia, są obecne nie tylko w teorii, ale też w praktyce pracy socjalnej. Wzajemne oddziaływanie, kształtuje proces działania na rzecz pracy z indywidualnym przypadkiem w aspekcie społeczno-pedagogicznym. Patrząc na pracowników socjalnych przez pryzmat pedagogiki, możemy wskazać znaczenie teoretyczno-pedagogicznego działania profesjonalistów zatrudnianych w instytucjach pomocy społecznej.

Bibliografia

- Benner D., *Pedagogika ogólna. Wprowadzenie do myślenia i działania pedagogicznego w ujęciu systematycznym i historyczno-problemowy*, tłum. D. Stępkowski, Warszawa 2015.
- Benner D., *Wychowanie a przekaz tradycji. Główne problemy innowacyjnej teorii i praxis transmisji kultury*, tłum. D. Stępkowski, [w:] *Edukacja jako kształcenie i kształtowanie. Moralność — kultura — demokracja — religia*, Warszawa 2008.
- Firlit G., *Metoda indywidualnego przypadku*, [w:] *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku*, red. A. Radziewicz-Winnicki, Katowice 1996.

- Kamiński A., *Funkcje pedagogiki społecznej*, Warszawa 1974.
- Kantowicz E., *Elementy teorii i praktyki pracy socjalnej*, Olsztyn 2001.
- Kantowicz E., *Metoda indywidualnego przypadku jako podstawa pracy socjalno-wychowawczej*, [w:] *Metodyka pracy socjalno-wychowawczej — wybrane zagadnienia*, red. E. Kantowicz, , Olsztyn 2013.
- Kantowicz E., *Pedagogika (w) pracy socjalnej*, Olsztyn 2013.
- Kawula S., Brągiel J., Janke A. W., *Pedagogika rodziny*, Toruń 1997.
- Radlińska H., *Pedagogika społeczna*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1961.

**PEDAGOGICAL ACTING IN THE APPROACH OF DIETRICH BENNER
REGARDING SOCIAL WORK WITH INDIVIDUAL CASES**

Summary

Introducing Dietrich Benner's theory of pedagogical praxis is an inspiration to show the correlation between work with an individual case and pedagogy. It highlights the challenges of working with an individual through the prism of pedagogical *praxis*, integration and creating a new perspective on working with socially maladjusted people or people at risk of social exclusion. It shows the use of theory in the practice of aid activities.

Keywords: pedagogical action, pedagogical *praxis*, individual case, Dietrich Benner